

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
W LATACH 2022 – 2023
„GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY GRĘBOSZÓW NA LATA 2022 – 2025”**

Sporządził: Grzegorz Kilian

Gręboszów 2024 r.

I. WPROWADZENIE

Gmina Gręboszów zgodnie z wymogami art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022 r. poz. 840 z późn. zm.) posiada „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Gręboszów na lata 2022 -2025”. Treść Programu określa uchwała Rady Gminy Gręboszów Nr XLV/372/2022 z dnia 28 grudnia 2022 r.

Niniejsze sprawozdanie z realizacji „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Gręboszów na lata 2022 - 2025” za lata 2022-2023 stanowi wypełnienie prawnego zobowiązania Wójta, wynikającego z art. 87 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zgodnie z którym Wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia Radzie Gminy.

II. REALIZACJA PROGRAMU

Gminny Program Opieki nad Zabytkami określa kierunki i działania podejmowane przez gminę, mające na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego.

Opieka nad zabytkami stanowi jeden z obszarów działania dla władz lokalnych. W okresie sprawozdawczym, za pomocą dostępnych i możliwych instrumentów prawnych, finansowych i społecznych były podejmowane działania, które miały na celu zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Gręboszów.

W latach 2022-2023 stan ewidencyjny zabytków nieruchomości i ruchomych wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków uległ zmianie. Dopisane zostało wyposażenie ruchome kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie. Obecnie w rejestrze znajdują się:

1. ZABYTKI NIERUCHOME

1) Kaplica mszalna pw. Opieki NMP w Borusowej

Kaplica objęta została ochroną prawa przez wpis do rejestru zabytków pod nr A-1305/M zgodnie z decyzją WKZ z dnia 9 sierpnia 2012 r. Zlokalizowana jest w centralnej części wsi Borusowa, przy bocznej drodze, na wydzielonym i ogrodzonym terenie, w otoczeniu starodrzewu. Wnętrze kaplicy objęte zostało osobnym wpisem do rejestru zabytków z uwagi na wartości artystyczne i historyczne.

2) Zespół dworsko-parkowy w Borusowej

Dawny zespół dworsko – parkowy w Borusowej położony jest w północno-zachodniej części wsi. W skład zespołu wchodzi eklektyczny dwór wybudowany w latach 1908-1909, dawna rządcówka z drugiej połowy XIX wieku, stajnia I z początków XIX wieku, stajnia II z 1922 roku, stodoła I z 1925 roku, stodoła II z 1922 roku oraz park założony na przełomie XIX i XX wieku. Park jest chroniony wpisem do rejestru zabytków nr A-284/M z dnia 22 października 1986 r.

3) Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie

Kościół parafialny w Gręboszowie należy do najwartościowszych obiektów sakralnych na terenie całej gminy. Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 24 czerwca 1986 r. wpisany został do rejestru zabytków pod nr A-280. Świątynia zlokalizowana jest w centrum wsi, w obrębie dawnego cmentarza parafialnego, przykościelnego, którego granice wyznacza ogrodzenie.

4) Cmentarz parafialny z kwaterą wojenną w Gręboszowie

Cmentarz wpisano do rejestru zabytków pod numerem A-328 na podstawie decyzji WKZ z dnia 18 grudnia 1989 r. Cmentarz założony został ok. 1850 r. (najstarszy

istniejący nagrobek odnaleziony na cmentarzu pochodzi z 1864 r.) i zajmuje powierzchnię 1,9 ha. Na terenie cmentarza wydzielona i ogrodzona została kwatera wojenna z lat 1914-15 (cmentarz wojenny nr 250). Znajdują się tam mogiły zbiorowe i indywidualne żołnierzy austriackich, zbiorowa mogiła legionistów oraz mogiły żołnierzy poległych w 1939 r.

5) Kościół parafialny pw. św. Zygmunta w Żelichowie

Świątynia w Żelichowie wpisana została do rejestru zabytków pod nr A-331 decyzją WKZ z dnia 6 grudnia 1971 r. Elementem nietypowych dzieł budowlanych jest jej przeniesienie z oryginalnego miejsca wzniesienia - z Pleśnej do Żelichowa w 1930 r. Zbudowany w 1642 r. kościół, usytuowany jest w centralnej części wsi. Jest przykładem drewnianej architektury, konstrukcji zrębowej, szalowany, jednonawowy, z wielokrotnie zamkniętym prezbiterium.

2. ZABYTKI RUCHOME

1) Wyposażenie ruchome kaplicy mszalnej pw. Opieki NMP w Borusowej

Wyposażenie ruchome kaplicy wpisane zostało do rejestru zabytków decyzją B-398/M z dnia 21 września 2015 r. W skład wystroju obiektu wchodzi zespół zabytków wykonanych w stylistyce baroku ludowego:

- a) ołtarz główny;
- b) obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem;
- c) figura Chrystusa Ukrzyżowanego;
- d) dwa lichtarze.

2) Kapliczka słupowa z figurami śś. Mikołaja i Jana Nepomucena z 1744 r. w Kozłowie

Obiekt wpisany został do rejestru zabytków decyzją WKZ z dnia 30 listopada 2011 r. pod numerem B-276/M. Jest to kapliczka kamienna formie słupa (ośmiobocznej kolumny z kapitelem w formie wolut i ornamentów roślinnych), ustawionego na trójstopniowej podstawie. W dolnej części słupa znajdują się na czterech ścianach płaskorzeźby nieokreślonych świętych. Na szczycie kolumny umieszczono figury świętego Mikołaja i świętego Jana Nepomucena, odwrócone do siebie plecami. Figury nakrywa metalowy łukowaty daszek.

3) Wyposażenie ruchome kościoła pw. św. Zygmunta w Żelichowie

Wyposażenie ruchome kościoła parafialnego w Żelichowie wpisane zostało do rejestru zabytków decyzją B-276 z dnia 6 grudnia 1971 r. W skład wystroju wchodzi zabytki malarstwa, rzeźby i rzemiosła artystycznego pochodzące z XVI-XIX w.

- a) ołtarz główny;
- b) ołtarz w kaplicy;
- c) ambona z wizerunkami czterech ewangelistów;
- d) obrazy:
 - Św. Wawrzyniec;
 - Św. Antoni;
 - Św. Jan Nepomucen;
 - Św. Krzysztof w otoczeniu świętych;
 - NMP z Dzieciątkiem;
 - Chrystus w studni;
- e) rzeźby grupy Ukrzyżowania: Chrystus na krzyżu, Matka Boża i św. Jan;
- f) rzeźba Trójcy św.;
- g) pasyjka rokokowa;
- h) rzeźba Chrystus Frasobliwy;
- i) rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego;
- j) pięć relikwiarzy;
- k) portal do zakrystii z ozdobnym nadprożem schodkowym.

4) Wyposażenie ruchome kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie

Wyposażenie ruchome kościoła parafialnego w Gręboszowie wpisane zostało do rejestru zabytków decyzją ZR-I.5140B.8.2022.KG pod numerem B-539/M z dnia 29 grudnia 2022 r. W skład wystroju wchodzi zabytki malarstwa, rzeźby, epitafia, stacje drogi krzyżowej oraz witraże pochodzące z XVI-XX w.

- a) ołtarz główny;
- b) ołtarz boczny (płn.);
- c) ołtarz boczny (płd.);
- d) ołtarz boczny (nawa płd.);

- e) obraz „Św. Anna Samotrzeć”;
- f) ołtarz boczny (nawa płn.);
- g) obraz „Św. Józef z Dzieciątkiem”;
- h) ambona;
- i) szafa organowa;
- j) chrzcielnica;
- k) rzeźby:
 - Chrystus na krzyżu;
 - Chrystus przy kolumnie biczowania;
 - Krucyfiks;
 - „Ukrzyżowanie”;
 - płaskorzeźba – NPM Niepokalanie Poczęta;
 - św. Józef z dwunastoletnim Jezusem i św. Joachim;
 - śś. Stanisław Kostka i Kazimierz Królewicz;
 - krzyż z figurą Chrystusa,
 - figury śś. Franciszka i Jana Kantego,
 - św. Franciszek w habicie, z kapturem na głowie,
 - św. Jan Kanty w todze profesorskiej;
- l) pomnik nagrobny gen. Józefa Załuskiego;
- m) epitafia:
 - Franciszka Dembińskiego;
 - Agnieszki ze Szczuckich Otowskiej i Antoniego Łabędź Otowskiego;
 - Wiktorii Ruskowskiej;
 - Franciszka Wodzickiego;
 - Adama Tomasza Przerębskiego;
 - Henryka Otowskiego;
 - Łucji Przerembskiej;
 - Wawrzyńca Dymona;
 - Antoniego Zielonki;
 - Zygmunta Załuskiego;
 - Józefa Głębockiego;
 - Anieli Woroniczowej;
 - Franciszka Helizanowicza, Marcina Mięgieli i Konstancji Zelawskiej;
- n) tablica fundacyjna kaplicy św. Józefa;
- o) portale:
 - portal główny;
 - portal (pom. pod wieżą);
 - portal (do zakrystii);
 - portal północny
 - portal (nawa płd.)
- p) lawaterz;

- q) obraz „Uposażenie kościoła gręboszowskiego przez Konstancję z Myszkowskich Burzyńską w r. 1599”;
- r) stacje Drogi Krzyżowej;
- s) zespół witraży:
 - witraże figuralne:
 - Wniebowzięcie Najświętszej Marii Panny;
 - Przekazanie kluczy św. Piotrowi;
 - Św. Anna nauczająca Marię;
 - Św. Józef z Jezusem;
 - Wizja św. Franciszka z Asyżu;
 - witraże medalionowe:
 - symbole eucharystii;
 - hierogram Chrystusa;
 - herb Orzeł Biały;
 - hierogram Marii;
 - Św. Jan Chrzciciel;
 - Św. Henryk;
 - Św. Michał Archanioł;
 - Matka Boża Szkaplerzna;
 - Św. Andrzej;
 - Św. Agnieszka;
 - Św. Cecylia;
 - Św. Katarzyna;
 - Św. Jakub Apostoł;
 - Matka Boża Bolesna;
 - Matka Boża Częstochowska;
 - witraże bordiurowe:
 - witraż bordiurowy (nawa płd.);
 - witraż bordiurowy (kruchta zach. i płd.).

3. GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW

Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków jak i te umieszczone w wojewódzkiej ewidencji zabytków, ujęte są również w gminnej ewidencji zabytków. Stosownie do art. 22 ust. 5 ww. ustawy, w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru,
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków,
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków ma charakter zbioru otwartego. Ujęcie obiektu w gminnej ewidencji zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku jaką jest wpis do rejestru zabytków. Jakkolwiek dla obiektu uwzględnionego w gminnej ewidencji zabytków istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno – budowlany z organem ochrony zabytków, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

z dnia 27 marca 2003 r., Dz. U. z 2022 r. poz. 503) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawo budowlane, Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.).

Gmina Gręboszów posiada założoną w 2022 roku Gminną Ewidencję Zabytków (GEZ). W gminnej ewidencji zabytków ujęte są m.in.: zabytki architektury (obiekty sakralne, rezydencjonalne, mieszkalne, gospodarcze), cmentarze, zabytki archeologiczne. GEZ została sporządzona w formie kart, zawierających m.in. dane adresowe o obiekcie, datowanie, formę ochrony, fotografie, mapę z lokalizacją.

Obecnie w GEZ ujęte jest 107 obiektów architektonicznych oraz 121 stanowisk archeologicznych.

III. UDOŚTĘPNIANIE DANYCH O ZABYTKACH, PROMOCJA, UWZGLĘDNIANIE ZALECEŃ KONSERWATORSKICH W DZIAŁALNOŚCI URZĘDU GMINY.

1. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Gręboszów na lata 2022 -2025 wykonany został w 2022 r. Dokument ten udostępniany jest przez pracowników Urzędu Gminy Gręboszów zainteresowanym osobom i podmiotom.
2. Projekty decyzji dla inwestycji realizowanych na obszarze lub obiekcie objętym ochroną zabytków oraz ujętym w Gminnej ewidencji zabytków uzgadniane są z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.
3. W celu wyeksponowania obiektów dziedzictwa kulturowego dla potrzeb społecznych podejmowane są różnokierunkowe działania mające na celu promocję obiektów zabytkowych w materiałach promocyjnych i informacyjnych przygotowywanych przez Gminę Gręboszów, Szkołę oraz Stowarzyszenia działające na terenie gminy.
4. W zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, gmina współpracuje z placówkami oświatowymi, kulturalnymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi i kościołami, promując wartości materialne oraz niematerialne dziedzictwa kulturowego naszej gminy.

IV. INWESTYCJE PODEJMOWANE PRZY ZABYTKACH

1. Wydatki na remonty obiektów zabytkowych, będących własnością Gminy Gręboszów.

W okresie sprawozdawczym wykonano następujące prace:

Nazwa i lokalizacja zabytku	Rodzaj wykonywanych prac	Termin wykonanych prac	Wartość wykonanych prac i sposób finansowania
Kaplica pw. Opieki NMP w Borusowej	Prace pielęgnacyjne przy drzewach znajdujących się obok Kaplicy mszalnej pw. Opieki NMP w Borusowej.	2023 r.	6 480,00 zł – środki własne Gminy Gręboszów
Figura przydrożna w Lubiczku	Prace konserwatorskie figury przydrożnej z I poł. XIX wieku – krzyż kamienny na kolumnie w miejscowości Lubiczko.	2023 r.	36 900,00 18 000,00 zł stanowiła dotacja UMWM – Kapliczki Małopolski 2023, pozostałe 18 900,00 zł - środki własne Gminy Gręboszów.

2. Wykaz dotacji przyznanych i rozliczonych w latach 2022-2023.

Dotacje z budżetu Gminy udzielane właścicielom zabytków:

Beneficjent	Rodzaj wykonywanych prac	Termin wykonanych prac	Wysokość przyznanej dotacji
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie	Prace konserwatorskie przy marmurowym portalu głównym w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie.	2022 r.	30 000,00 zł
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie	Prace konserwatorskie trzech tablic epitafijnych znajdujących się w kościele parafialnym p.w. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie	2023 r.	15 000,00 zł
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Gręboszowie	Konserwacja zespołu rzeźby figuralnej oraz złocień i struktury ołtarza głównego z kościoła parafialnego pw. WNMP w Gręboszowie	2023 r.	460 000,00 zł
Parafia Rzymsko-Katolicka pw. Św. Zygmunta w Żelichowie	Wymiana pokrycia dachowego wraz z konserwacją szalunku elewacji kościoła pw. Św. Zygmunta w Żelichowie	2023 r.	1 000 000,00 zł

Na podstawie analizy informacji zawartych w niniejszym sprawozdaniu, a w szczególności zawartych w powyższej tabeli można stwierdzić, że w okresie dwóch ostatnich lat cele zawarte w „Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Gręboszów na lata 2022-2025” były realizowane w miarę możliwości prawnych, ekonomicznych i finansowych.

Wszelkie prace konserwatorskie, budowlane dotyczące obiektów wpisanych do rejestru zabytków były prowadzone zgodnie z wymogami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po uzyskaniu stosownej decyzji na prowadzenie prac.